

*Воскобойник В. І.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри англійської та німецької філології**Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка**Купар М. С.,**викладач кафедри загального мовознавства та іноземних мов**Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ СЕМАНТИЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ АНГЛОМОВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Анотація. У статті розглядаються особливості перекладу семантичних неологізмів англомовної економічної терміносистеми. Семантичний неологізм визначається як слово, до вже наявного значення якого додається нове. Семантичні деривати-новотвори в англомовній економічній терміносистемі представлені метафорою, метонімією, калькуванням, розширенням та звуженням значення слова. Основними умовами досягнення адекватності в перекладі семантичних економічних неологізмів є знання особливостей взаємодії неологізму з контекстом, основних випадків вживання різних структурних і семантичних типів неологізмів, способів їх перекладу українською мовою, підбір оптимального еквівалента, що відображає специфічне явище у сфері економіки. Способами перекладу семантичних неологізмів англомовної економічної терміносфери є транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, конкретизація та генералізація. Найбільш розповсюдженими прийомами перекладу економічних новотворів є конкретизація та описовий спосіб передавання значення термінознака, який часто застосовується під час перекладу тих економічних понять і реалій, які вже давно відомі в постіндустріальних суспільствах, але тільки зараз починають з'являтися в українському соціумі. Описовий переклад семантичних інновацій англійської мови часто використовується паралельно з калькуванням, яке є досить характерним для перекладу складних семантичних новотворів економічної сфери. Транслітерація або транскрипція є доцільними за відсутності нового економічного поняття в українській мові. Однак вони можуть призводити до втрати цінності слова в мові перекладу та існування в мові декількох варіантів перекладу одного й того ж слова, що є небажаним явищем. Генералізацію рідше застосовують під час перекладу англійських семантичних неологізмів українською мовою. Часто жоден із способів передавання значень англомовних новоутворень не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Переклад економічних семантичних інновацій українською мовою вимагає від перекладача пошуку своїх варіантів перекладу на основі знання контексту. Типовими помилками під час перекладу неологізмів англомовної економічної терміносфери є пропуск справжніх неологізмів, заміна одного терміна іншим, коментування несуттєвих ознак.

Ключові слова: економічний термін, семантичний неологізм, переклад, транслітерація, транскрибування, описовий переклад, калькування.

Постановка проблеми. Зважаючи на глобалізацію та інформатизацію суспільства, зросло практичне значення перекладу. Міжнародні економічні зв'язки України з іншими країнами потребують кваліфікованого перекладу договорів, кореспонденції, документації та усного ділового спілкування. Все це вимагає від перекладачів розуміння англійської економічної термінології, зокрема й економічних новотворів. Перекладач повинен самостійно обрати правильний перекладацький відповідник та створити український термін, еквівалентний іншомовному, оскільки терміни-неологізми часто відсутні у словниках. Адекватний переклад вимагає від перекладача розуміння перекладацьких трансформацій та специфіки їх застосування під час перекладу економічних термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Об'єктом нашого дослідження стали англійські економічні терміни-неологізми, що є результатом семантичної деривації. Переклад семантичних новотворів не є можливим без розуміння семантичних механізмів їх творення. Семантичні деривати англомовної економічної терміносистеми широко досліджувалися в роботах вітчизняних та зарубіжних лінгвістів А.В. Грицьків, О.І. Дуди, С.М. Кришталь, М.С. Купар, Н.С. Сухачової, S. Eger, P. Koch. Хоч питання перекладу неологізмів англійської мови розглядалося в роботах багатьох лінгвістів (Т.М. Данкевич, Н.Ю. Драбов, Ю.А. Зацний, В.І. Карабан, І.В. Козаченко, Е.О. Куш, А.І. Погоріла, О.В. Радзівська), однак механізми перекладу семантичних новотворів англомовної економічної субмови українською мовою ще залишаються мало вивченими в сучасній лінгвістиці. Саме цим зумовлюється актуальність роботи.

Мета статті – установити основні механізми перекладу семантичних неологізмів англомовної економічної терміносистеми українською мовою.

Для досягнення цієї мети мають бути розв'язані такі завдання:

- відібрати англійські семантичні новотвори, що виражають економічні поняття;
- проаналізувати засоби відтворення англійських семантичних термінологічних інновацій українською мовою;
- установити закономірності перекладу англійських семантичних неологізмів, що виконують функції економічних термінів.

Матеріалом дослідження слугують 84 семантичні деривати, що були відібрані з лексикографічних джерел англomовної економічної термінології та періодичної літератури з економіки (The Economist (2017, 2018), Newsweek (2018, 2019)).

Виклад основного матеріалу. Поняття неологізму є історично змінним. Будь-яке слово поступово втрачає статус неологізму в процесі соціалізації, функціонального закріплення в лексико-семантичній системі мови. Неологізм із часом починає засвоюватися мовним колективом, що зменшує відчуття «новизни» з боку носіїв мови [1, с. 146].

Семантичний неологізм – це слово, до вже наявного значення якого додається нове. Як зауважує М.А. Кронгауз, «усі семантичні деривати є наслідком вторинної номінації у тому значенні, що зовнішня оболонка слова (лексема) не створюється в акті такої номінації, а вдруге використовується назва, яка раніше існувала в мові: «стара» назва – новий об'єкт номінації» [2, с. 4–5]. Семантичні неологізми є новими значеннями слів, що вже існують.

Поява семантичних неологізмів регулюється дією закону економії мовних засобів, що зменшує кількісний приріст лексичних одиниць і спрямовує номінативну діяльність на вторинну номінацію, яка полягає у переосмисленні наявних у мові номінативних засобів. Більшість учених у цьому питанні дотримуються точки зору, висловленої свого часу В.В. Виноградовим, котрий уважав, що семантичне новоутворення існує за умови «переосмислення старих слів, у формуванні омонімів шляхом розкладу нового слова на два» [3, с. 132]. Семантичний неологізм є повноправною самостійною лексичною одиницею лише тоді, коли семантичні зміни полісемантичного слова призводять до повного розривання спільності семантичного зв'язку між окремими значеннями цього слова, тобто до утворення омоніма – слова, яке за однакової звукової або графічної оболонки має повністю інше значення.

Ми вважаємо, що в усіх випадках, коли зберігається семантичний зв'язок між значеннями полісемантичного слова, його слід розглядати як слово – лексему, що включає певну кількість лексико-семантичних варіантів (значень). Це стосується й статусу семантичних новоутворень. Вони є лексико-семантичними варіантами слів, що виступають у структурі мови в подвійному статусі: як актуальні семантично розчленовані знаки щодо слова (лексми) та як віртуальні щодо мовних реалізацій (слова).

Щоб розв'язати проблему адекватності перекладу семантичних новотворів українською мовою слід урахувати:

1) спосіб семантичного термінотворення, у результаті якого термін з'явився в терміносистемі для номінації спеціального поняття;

2) семантичну відповідність інноваційного терміна економічній реалії у кожному окремому випадку;

3) екстралінгвістичну детермінованість термінів мови оригіналу, що не мають відповідника в мові перекладу;

4) вибір оптимального способу перекладу.

Семантична деривація новотворів в англomовній економічній термінофері представлена метафорою, метонімією, розширенням та звуженням значення слова [4, с. 69]. Найпоширенішим способом семантичної деривації є метафоризація, яка найчастіше спирається на функціональну подібність. Метонімія характеризується значно меншою продуктивністю в утворенні англomовних економічних термінів порівняно

з метафоризацією. Звуження і розширення значення є менш поширеними семантичними процесами під час творення семантичних дериватів англomовної економічної терміносистеми. Знання механізмів творення англійських семантичних дериватів-термінів має вагомe значення для розуміння особливостей їх перекладу українською мовою.

Переклад терміна – це точне відтворення лексичної одиниці засобами іншої мови за умови збереження її змісту. Для фахового перекладу особливо вагомe значення має точність передавання інформації.

Способами перекладу семантичних неологізмів англomовної економічної терміносистеми є транслітерація, транскрибування, калькування, описовий приблизний переклад, конкретизація та генералізація. Описовий переклад є одним із найпоширеніших способів передавання нових семантичних утворень, що позначають економічні реалії, українською мовою, оскільки він забезпечує більш точне передавання характеристик економічної реалії, інколи нової для нашого суспільства: *open outcry – система викриків > метод біржової торгівлі шляхом прямого контакту продавця і покупця, sniper – снайпер > учасник інтернет-аукціону, що перехватує лот в останній момент, slow food – рух за помірне вживання їжі > їжа, приготовлена у відповідності з національними традиціями з продуктів високої якості, troubleshooter – спеціаліст з ремонту > уповноважений із залагодження конфліктів.*

Способом калькування перекладаються складні слова та словосполучення у функції економічних термінів: *white list – заносити до «білого списку» (позначити ім'я або адресу електронної пошти чи сайту у списку тих, що не підлягають заблокуванню та є вільними від вірусу, paper tiger – «паперовий тигр» (безпечний супротивник).* Цей спосіб досить зручний для термінологічних систем, оскільки він лаконічний та простий, хоч і не позбавлений буквалізму. Щоб досягти адекватного та еквівалентного перекладу семантичних неологізмів, перекладач повинен зробити лінгвістичний аналіз термінів, які потрібно передати українською мовою. Оскільки під час перекладу варто уникати багатослівних тлумачень, то варто виокремлювати основні ознаки неологізму [5, с. 187], як-от словосполучення *stalking horse – «будь-який «липовий» кандидат, який висувається для того, щоб відвернути увагу від іншої кандидатури або розколоти опозицію»* перекладається як *«фіктивна кандидатура, підставна фігура (в політичній грі)».*

Описовий переклад часто супроводжує процес калькування під час перекладу неологізмів англomовної субмови економіки. У перекладних словниках спочатку подають калькований переклад, потім – описовий переклад-пояснення: *wet market – «мокрый ринок», ринок під відкритим небом (ринок в південній Азії для продажу м'яса, птиці та інших продуктів), doughnut economics – «економіка пончика» (економічна модель, спрямована на забезпечення потреб всього населення в межах наявних світових ресурсів), pink collar – «рожеві комірці», робітниця сфери обслуговування.* Проте сьогодні часто спостерігається тенденція до збереження метафоризованого терміна, тобто до буквального калькованого перекладу.

Транслітерація й транскрипція рідше застосовується для перекладу семантичних дериватів економічного характеру. Вони супроводжуються описовим перекладом, наприклад: *put – пут (опціон), Nikkei – Ніккей (індекс курсів цінних паперів на Токійській фондовій біржі).* Транслітераційний та

транскрипційний переклади варто використовувати дуже обережно, адже вони можуть призводити до втрати цінності терміна та існування в мові перекладу декількох варіантів перекладів одного й того ж терміна, що є небажаним лінгвістичним явищем. Цей спосіб часто застосовується під час перекладу назв фірм, корпорацій та фінансових установ.

Конкретизація також досить часто використовується під час перекладу англійських семантичних неологізмів економічної сфери українською. Це процес, за якого одиниця більш широкого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту, наприклад: *cookie-cutter* – стандартний, шаблонний > притаманний масовому виробництву, *coloration* – забарвлення > політичне забарвлення (політична орієнтація), *follower* – послідовник > той, хто йде за лідером (в галузі цінової політики).

Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру впорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу. Ця перекладацька трансформація рідше використовується під час перекладу семантичних неологізмів англійської економічної сфери: *sweatshop* – цех > підприємство, на якому існує потогінна система.

Для забезпечення адекватного перекладу семантичних неологізмів потрібно зрозуміти значення неологізму на основі контексту та аналізу його структури, проаналізувати морфемну структуру слова, визначити тип слів, до яких належить одиниця перекладу [5, с. 187]. Крім цього, перекладач має вміння використовувати основні способи перекладу семантичних неологізмів тієї чи іншої галузі, володіти термінологією мови оригіналу та перекладу в цій галузі з метою пошуку еквівалентного варіанта відповідного англійського неологізму та правильно обирати і використовувати найвдаліший спосіб створення нового відповідника для перекладу неологізму, підбравши оптимальний еквівалент, що відображає специфічне нове явище чи предмет. Контекст відіграє важливу роль під час передання неологізмів, оскільки він є тлом для їх розуміння та перекладу.

Через те, що «англійські слова характеризуються більш розгалуженою семантичною структурою, аніж відповідні українські слова, їх переклад приховує в собі більше можливостей здійснення помилок, ніж переклад таких слів з української мови на англійську, тому що англійське слово може бути вжитим не в тому значенні, що призведе до грубих викривлень змісту» [6, с. 77].

Мова англійської економічної терміносфери активно збагачується неологізмами. З часом ці неологізми поступово переходять в основний словниковий фонд. Переклад лексики, що ще не знайшла відображення в сучасних двомовних (перекладних) словниках, вимагає від перекладача пошуку власних варіантів перекладу на основі знання контексту та сфери застосування мови.

Типовими помилками під час перекладу неологізмів англійської економічної терміносфери є пропуск справжніх неологізмів, заміна одного новотвору іншим, коментування несуттєвих ознак нової термінологічної одиниці. Часто жоден зі способів передання іншомовних новоутворень не є досконалим, оскільки не забезпечує абсолютної адекватності перекладу.

Висновки. Основними умовами досягнення адекватності в перекладі семантичних неологізмів англійської економічної терміносфери є знання особливостей взаємодії неологізму

з контекстом, основних випадків уживання різних структурних і семантичних типів неологізмів, знання способів перекладу семантичних неологізмів та термінології мови оригіналу та перекладу в певній галузі, вміння правильно вибрати і використати найбільш вдалий спосіб створення нового відповідника для перекладу неологізму, здатність підібрати оптимальний еквівалент, що відображає специфічне явище, відсутнє в нашій дійсності. Способами перекладу семантичних неологізмів англійської економічної терміносфери є транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад, конкретизація та генералізація. Найбільш розповсюдженими прийомами перекладу економічних семантичних новотворів є конкретизація та описовий спосіб. Такі прийоми часто застосовуються під час перекладу тих економічних понять і реалій, які вже давно відомі в постіндустріальних суспільствах, але тільки зараз починають з'являтися в українському соціумі.

Обов'язок перекладача – передати не тільки те, що сказано, але й те, як сказано. Саме це дає підставу для подальшого вивчення способів перекладу семантичних новотворів різних англійських термінологічних систем та засобів відтворення в перекладі економічних інновацій, які є результатом інших дериваційних процесів.

Література:

1. Астаніна Н.А. Нові англійські запозичення як один із засобів створення мовної картини світу мови реципієнта. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2003. № 2. С. 145–149.
2. Кронгауз М.А. Семантика. Москва : Рос. гос. гуманит.ун-т, 2001. 399 с.
3. Винокуров А.М. Новообразования и неологизмы морфологического типа в современном английском языке. *Языковая динамика в синхронии и диахронии*. Тверь, 1993. 283 с.
4. Воскобойник В.І., Сухачова Н.С. Семантичні деривати англійської економічної терміносистеми та особливості їх перекладу на українську мову. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Том 31 (70). № 2. Частина 3. С. 68–73.
5. Приходько Є.С., Кузнєцова І.В. Особливості перекладу англійських семантичних неологізмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2016. № 25. Т. 2. С. 186–188.
6. Константінова О.В. Семантична деривація в англійській термінології оподаткування. *Проблеми лінгвістичної семантики* : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23 листопада 2017 р.). Рівне : РДГУ, 2017. С. 74–78.

Voskoboinyk V., Kupar M. The translation peculiarities of semantic neologisms of English economic terminological system

Summary. The article considers the translation peculiarities of semantic neologisms of English economic terminology. A semantic neologism is defined as a word to an existing meaning of which a new meaning is added. Semantic derived innovations are represented by metaphor, metonymy, calque, expansion and narrowing of the word meaning in English economic terminology. The main conditions for achieving adequacy in the translation of semantic economic neologisms are the knowledge of the peculiarities of the interaction between a neologism and a context, the main cases of use of different structural and semantic types of neologisms, the ways of their translation into Ukrainian, the selection of the optimal equivalent that reflects a specific phenomenon in the field of economics.

The ways of translating semantic neologisms of English economic terminology are transliteration, transcription, calque, descriptive translation, concretization and generalization. The most common methods of translating economic innovations are concretization and the descriptive conveying of the meaning of a term. The last is often used for the translation of those economic concepts and realities that have long been known in post-industrial societies, but are only coming to existence in Ukrainian society now. Descriptive translation of English economic innovations is often used together with calque, which is quite characteristic for the translation of semantic innovations from the economic sphere. Transliteration and transcription are appropriate when a new economic concept doesn't exist in the Ukrainian language. However, they can cause a lot of a word value and the presence of several translation

variants of the same word in the target language, which is undesirable. Generalization is less often used for rendering English semantic neologisms into Ukrainian. None of the ways of translating English neologisms is perfect as it can't provide absolutely adequate translation. The rendering of economic semantic innovations into Ukrainian requires from a translator to find his own translation options based on the knowledge of the context. Typical errors in the translation of neologisms functioning in English economic terminology are the omission of real neologisms, their placement of one innovation for another one, commenting on insignificant features.

Key words: economic term, semantic neologism, translation, transliteration, transcription, descriptive translation, calque.